

TÜRKİYE DİYANET VAKFI YAYINLARI /12

İSLÂM ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

BEŞİNCİ BASKI

ANKARA - 1991

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÖMER
KÜTÜPHANESİ

297
iç
1991

Bu Kitap,
Din İşleri Yüksek Kurulu'nun
23.2.1984 Tarih ve 28 Sayılı Kararıyla
Yararlı Görülmüştür.

•
©Bütün Yayın Hakları Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir.

•
Beşinci Baskı, Nisan 1991, 10.000 Adet

TÜRKİYE DİYANET VAKFI
YAYIN MATBAACILIK VE TİCARET İŞLETMESİ

Meşrutiyet Cad. Bayındır Sk. No:55 • 06650 Kızılay / ANKARA
Tel: 118 59 49 • 125 27 75 • 117 09 04
Telex : 43 433 İdvk tr. • Fax: 117 00 09

Fikir Eserleri Serisi : 1

ISBN 975 - 389 - 007-9
91.06.Y.0005.12

Dizgi

Türkiye Diyanet Vakfı
Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi

Kapak ve Sayfa Düzeni

Halil ÖZTÜRK

Baskı

Doğuş Matbaacılık Ticaret Ltd. Şti
311 22 24

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÖMER
KÜTÜPHANESİ

SUNUŞ

Günden güne gelişen teknik ve medeniyet insanlara, pek çok rahat ve kolaylıklar sağlarken birtakım problemleri de beraberinde getirdi. Günümüz insanının, eskiye göre daha rahat olsa da, mutlu olduğunu söylemek mümkün değildir.

Sosyal ve Ekonomik sebeplerin ortaya çıkardığı bunalımlar, ruhî ve manevî gerginlikler, onu yıpratmakta, huzursuz kılmaktadır. O artık kendi evinde her an bütün dünya ile birlikte yaşamakta, dünyanın gam ve gasvetini sırtında hissetmektedir.

Ömründe hiç sinemaya gitmediğini söyleyerek övünen bazı muhafazakâr ailelerde bile sinema (televizyon) evin baş köşesine oturmuş bütün haşmetiyle hükümranlığını sürdürüyor.

Süratli haber ulaşımı, sinir bozucu, gürültülü ışıklar, sakin, düşünen, duyan insanı ortalıktan alıp götürüyor. Bu ortam, müstesna zekaların, büyük kafaların doğup gelişmesini engelliyor.

Günümüz insanının büyük hacimli kitap şöyle dursun, okumağa bile vakti yok. O, dinlemek ve seyretmekle avunuyor.

El kitapları serimiz belli konuları, millî ve manevî değerlerimizi az-öz ve doğru bir muhteva ile okuyucuya sunma amacını taşımaktadır.

Çeşitli düşünürlerin kaleme aldığı 9 makaleden meydana gelen bu kitap, serideki diğer kitaplardan ayrı bir özellik taşımaktadır. Bu makalelerde çeşitli konulara değişik açılardan ışık tutulmakta, gelişme ve hamlenin ta kendisi olan İslâm anlatılmaktadır.

Bu yayınlarımızla irfan hayatımıza az da olsa bir hizmet edebilirsek kendimizi bahtiyar sayarız. Yüce Mevlanın yardımlarını dileriz.

TÜRKİYE DIYANET VAKFI

**İSLAMDA
EĞİTİM - AHLÂK MESELELERİ
ve TOPLUM KALKINMASI**

•
Mustafa ÇAĞRICI

İSLAM'DA İMAN İBADET VE AHLAK

A- İSLAM'DA İMAN VE İMAN ETMENİN GEREKLERİ

a) Allah'ın Varlığının Delilleri

«Bilimden, san'attan ve felsefeden yoksun insan toplulukları geçmişte var olmuştur, şimdi de vardır. Fakat dinsiz bir toplum kesinlikle mevcut olmamıştır.» (1)

Çağımızın ünlü filozoflarından Henri Bergson'un bu sözü, Dinler Tarihi araştırmacılarının vardıkları sonucun özünü teşkil eder.

İlk insanlar *din* fikrine nereden vardılar? İlim adamları bu konuda ortak bir görüşe varamamışlardır. Bu durum bizi, kabul etmek zorunda kalacağımız ilmi bir neticeye bağımlı olmaktan mahrum bırakmaktadır.

İslam aleminde özellikle Gazzâlî, Batı'da da özellikle Kant'ın ısrarla belirttikleri gibi, bizim bilgi imkanımız zaman ve mekanla sınırlıdır. Oysa Allah, zaman ve mekandan münezzehtir. Şu halde, ilmin yegane metodu olan *tecrübe* ve *müşahade* ile Allah'ın ne varlığını ne de yokluğunu isbat etmek gücüne sahip değiliz. İşte insanların *Vahy*'e ihtiyacı, en başta buradan ortaya çıkmaktadır.

Öte yandan biz, bilhassa XIX. Asrın koyu ilimciliğinden sıyrılmış olarak, ilme saygımız olmakla beraber, her sahada son sözün ilme ait olmadığını biliyoruz. Bugün artık inkarcı mütefekkirler dahi XIX. Asır ilim anlayışının serkeşliğini reddetmektedir. Nitekim bir İngiliz ateist filozofu olan Bertrand Russel şöyle demektedir: «*Garip değil mi? Sıradan insan ilme tam inanmışken laboratuvar adamı inancını kaybediyor.*» (2) Şu hade ilmi kendi sahasının dışına taşımak, doğrudan doğruya ilme saygısızlıktır.

Şurası muhakkak ki, insan bildikleri ile yetinmemektedir. Onun kabul ettiği, benimsediği şeyler, sadece ilmin isbatından geçmiş şeyler değildir. İnsan, bazı şeyleri de varlığını sezdiği, varlığına inandığı için kabul eder. Onun, varlığını sezdiği ve inandığı şeyi kesinkes isbat edememesi, kendisini inkara götürmez. Hatta çok zaman, isbat edebildiğinden daha da ısrarlı ve kararlı olarak kabul eder. Kur'an-ı Kerim, kabulün bu şeklini «*Gayb'a iman*» ifadesi ile anlatmıştır.

İslam düşünürleri Allah'ın varlığını isbat için bazı deliller göstermişlerdir ki, bu delillerin belli başlılarını gözden geçirmek yararlı olacaktır:

1- Hudûs delili: Alemde her şey sonradan var olmuştur ve her şey sonludur. İşte eşyayı var eden ve onların varlığına son veren bir üstün kudret sahibi vardır ki bu Allah'tır.

2- İmkân delili: Alemde her şey «mümkün»dir; yani varlığı zorunlu değildir. Var olabileceği gibi olmayabilirdi de. Eşya yaratılmazdan önce var olma ve olmama ihtimali eşit idi. Şu halde bu eşitliği bozan, *varlığı yokluğa tercih eden*, irade ve kudret sahibi bir Yaratıcı'nın var

olması gereklidir ki bu, Allah'tır.

3- Gâyelilik ve nizâm delili: İslâm düşünürleri, alemde, daha fazlası düşünölmeyecek mükemmellikte bir «nizâm» olduğunu kabul ederler. Alemdeki bu nizâmın tesadüfen gerçekleşmiş olduğunu kabul etmek gülünç bir iddia olur. Çünkü «nizâm» bir «gâye»dir. *Tesadüfte gâyenin yeri yoktur.* Kâinâttaiki her varlık, her olay bize, tesadüfün kör gidişini değil, şuurlu ve iradeli bir planın tatbikini göstermektedir. Şu halde bu plan ve projeyi hazırlayan ve şâyânı hayret bir ustalıkla uygulayan bir yaratıcı bulunmalıdır ki bu, Allah'tır.

4- Hareket delili: Alemde her «mevcüd» hareket halindedir. Her hareket edenin bir hareket ettireni vardır. Bir varlığı bir başka varlık, onu da bir başka varlık, onu da bir başkası... hareket ettirir. Böylece, hareket eden ve ettiren zinciri geriye doğru devam eder ve zarurî olarak bir «İlk Hareket Ettirici»ye dayanır ki bu, Allah'tır.

5- İnâyet delilleri: Alemde her varlık, kendi tabiatına en uygun olana ulaşmak için bir *Üstün Güç*'ün inâyetine iştîyak duyar. Şuursuz varlıklarda bu iştîyak, mekanik olarak varlığın kendi özünde saklıdır; insanda ise çok zaman bir dilek, bir duâ halinde dışa vurulur. İşte, yaratılmışların, lütuf ve inâyetine iştîyak duyduğu bu *Üstün Varlık*, Allah'tır.

6- Ekmel Varlık delili: Biz insanlar, zihnimizde, zati, sıfatları ve fiilleri ile bir «*En Mükemmel Varlık*» varlık tasavvur ediyor, böyle bir varlığın mevcudiyetini seziyoruz. Bu sezgi bir kuruntu olamaz. Kur'an-ı Kerim'deki tabiri ile O, bir «Gayb»dır; yani elle tutulur, gözle görülür bir varlık değildir. Ama yine de varlığını seziyo-

ruz. O'na olan imanımız, her şeyden önce bu sezgiden gelmektedir.

7- Kabûl-ü âmme delili: İnsanlar, yalnız biçim bakımından, bir takım duyu organlarına sahip olmak bakımından birbirine benzemezler. Bunun yanında bütün insanlar düşünen bir *akla*, sezen ve inanan bir *kalbe* sahiptirler. Bu sebeple Allah'ın varlığı hakkındaki sezgi ve iman, -az önce de bahsedildiği gibi- bütün insanlarda mevcuttur. Esasen bir kısım insanların Allah'ı şu veya bu şekilde isimlendirmeleri, vasıflandırmaları ve yorumlamaları, bir yaratıcının var olduğu yönündeki genel kanaati temelinden sarsmaz. Hatta, bir kısım düşünürler daha da ileri giderek, inkârcıların dahi, ruhlarının derinliklerinde Allah'ın var olduğu hakkında bir tasdik bulunduğunu, ancak, O'nu izah edememek, bunun sonunda da şüphe ve tereddüde düşmek yüzünden, izah etmenin güçlüğü karşısında kolay yolu seçtiklerini savunurlar. Nitekim, normal şartlar altında Allah'ın varlığı ile hiç ilgilenmeyen, bir iman kaygısı taşımayan, hatta belki de O'nu inkar eden birçok kimseler, çok olağanüstü bir faica ile karşı karşıya geldiklerinde, ölüm döşeğindeki hastanın teslimiyetine benzer bir samimiyet, bir ciddiyet ve bir itiraf halet-i ruhiyesi ile üstün bir Güç'e inanma, sığınmak ve güvenme ihtiyacını duyarlar; çok derin manalı bir samimiyetle O'nun inayetini isterler. Kimi insanlar, her zaman inanmış ve kulluk etmiş olmanın verdiği aşinalıkla, Allah'a olan dileklerini alenen sunarlar-ken, o ana kadar O'nu inkâr etmiş, ya da iman kaygısı taşımamış olanlar, bu durumlarının verdiği bir tür mahcubiyetle dileklerini dışarıya vurmaktan sakınırlarsa da kalb ve vicdaniarında O'na yakarmaktan kendilerini

alamazlar.

İnsanların, felaketler karşısında bir Üstün Güç'ü aramaları, O'na sığınmaları üstün körü bir temennî değildir; aksine, bir hükümdür; her güçlüğün üstesinden gelecek, bize göre olmazı olur kılacak, kudreti sınır tanımayan bir Ulu Varlık'ın mevcut olması gerektiğine imandan gelen kesin bir hükümdür.

8- Ahlâk delili: Allah'ın varlığına iman, *ahlâk nizamının* tamamlayıcı bir unsurudur. Ünlü Alman filozofu İmmanuel Kant'ın açıkca gösterdiği gibi ahlâkî hayata iman, zarurî olarak Allah'ın varlığına inanmayı gerektirir.

(3)

İnsanlık hayatını hayvani yaşayıştan ayıran temel faktörlerden biri ahlâktır. Çünkü hayvan sadece duyguları, içgüdüleri ve ihtirasları ile hareket eder. İnsan ise bu yönden hayvana benzer. Bu bakımdan, sırf duygularının istekleri yönünde yaşayan insanların, ahlâkçılara göre, hayvanlardan farkı yoktur. Çünkü genel olarak ahlâkın bizden istediği her vazife bir külfettir ve mutluluğu, rahatı, hazzı ve zevki arayan duygularımız vazifeden hoşlanmaz. Ama insanlık için vazife, aklın ve vicdanın vazgeçilmez emridir.

Ahlâk kanunu, yerine göre duygularımıza karşı koymak pahasına, mutsuz olmak, elem ve ızdırap çekmek, hatta bazen hayatımızı feda etmek pahasına vazifemizi yapmamızı emreder. Nitekim, peygamberler başta olmak üzere hemen bütün ahlâk kahramanları vazife uğruna çile çekmişler, ağır sıkıntılara katlanmışlardır. Öte yandan, nice faziletsiz insanlar da vardır ki, nimetlere boğulmuşlar, gerçekte hak etmedikleri halde ilgi ve takdir toplamışlardır.

Şüphesiz, faziletli insan bu dünyada vazifesini yerine getirmek uğruna çile çekmiş olsa bile, onun, görevini yerine getirmekten duyduğu vicdan huzuru, kötülerin elde ettikleri maddi imkanlarla, geçici huzur ve rahatlıkla mukayese edilemeyecek kadar kıymetlidir. Öte yandan, faziletsiz insanlar, insanî ve ahlâkî görevlerini yerine getirmekten kaçınanlar, öyle sanıyoruz ki, gerçekte hak etmedikleri halde elde ettikleri birçok imkanlara rağmen, kendi vicdanlarının huzursuzluğu ile bedbaht duruma düşmekten kurtulamazlar. Ayrıca, kötülerin, daha bu dünyada kötülüklerinin cezasını çektikleri, ilahi adaletin, daha bu dünyada kendilerini yakaladığı çokça görülmüştür.

Şüphesiz, adaletin icrası bu dünyada olmuş bitmiş değildir. Öyle ise, faziletli insanın, hak ettiği saadete en mükemmel şekliyle ulaşacağı, faziletsiz insanın ise, müstehak olduğu betbahtlığı, hatalarına denk bir şekilde çekeceği bir başka alem olmalıdır; o aleme geçiş için ve kendini bekleyen saadet veya bedbahtlığa ulaşmak için ruh ölümsüz olmalıdır; nihayet, fazilet ile saadeti en mükemmel şekliyle birleştirecek, böylece *hayr-ı âlâ'yı* (en yüksek iyi'yi) gerçekleştirecek bir Üstün ve Adil Kudret bulunmalıdır ki bu, Allah'tır.

Allah'a inanılmadığı takdirde ahlâk kanunlarının bize yüklediği külfetlere katlanmanın hiç bir anlamı kalmaz. O zaman ahlâk, fazilet olmaktan çıkar ve bir *hesap-kitap* işi olur. Bu durumda insan, ahlâkî bir emir ile karşı karşıya kalınca, önce bu işin kendisine ne getirip ne götürdüğünü düşünür. Oysa böyle bir hesap kaygısı bencillikten başka bir şey değildir. Ahlâk ise bizi, aksine, fedakarlığa, şefkate, sevgiye, karşılık beklemeden yar-

dima çağırır. İnanan insan, karşılık beklenmeden vermesini bilir. Çünkü iyiliğin bu olduğunu, çünkü inandığı Allah'ın karşılık beklemeden verdiğini ve işte inandığı Allah'ın *sırf iyi* olduğunu düşünür. Böylece inanan insan, iyilikte ilahi bir kutsallık görür ve ona *aşkla* yönelir. Aşkta bencilliğin yeri yoktur. Şu halde inanan insan bencil olamaz. Çünkü o ideal olarak iyiliği seçmiştir.

Herşeyi maddenin basitliğine icra eden her türlü materyalizmde aşkla yönelip bağlanılacak hiçbir şey kalmamıştır. Burada artık ahlâk kanunları, ahlâk değerleri her türlü kutsallığını yitirmiştir; çünkü bu kanunlarda ve bu değerlerde, kendisine saygı gösterilmesini sağlayan hiçbir manevi muhteva kalmamıştır.

XIX. Yüzyıl Fransa'sında başlayan ve kısa zamanda önce Batı toplumlarını saran, arkasından da dünyanın başka yerlerine uzanan inkarcılık cereyanlarının sefil bir telkini olan ve insanların ruh asaletini bayağılaştıran «elinin tuttuğu ve gözünün gördüğü dışında her şeyi inkar etmek» şeklindeki fikir tenbelliği ve iman yoksulluğu, kısa zamanda toplumlar için büyük bir ahlâk bunalımını beraberinde getirdi. Bugün hâlâ pek çok toplumlar bu bunalımların acısını en şiddetli bir şekilde çekmektedir. Asrımızda, imansızlığın ferdi ruhlarda ortaya çıkardığı sarsıntı ve çalkantıların, insanlığın problemlerinin temel sebebi olduğu, her aklı selimin kabul ettiği bir gerçektir.

b) Bencillik ve Maddecilik Karşısında İman Şuuru

İslâm düşünürleri insanın çift kutuplu varlık olduğunu söylerler. Bu düşünceye göre insan, ruhî-manevî

yönü ile meleklerle; bedeni ve duygusal yönü ile de hayvanlara benzer. Yani biz insanlar ne melekler kadar kötülükten habersiziz, ne de hayvanlar kadar iyilik ve kötülüğün dışındayız. Gerçekten melekler sırf akıl ve ruh varlığıdır. Onlarda şehvet ve öfke gibi aşağı duygu ve ihtiraslar yoktur. Kötülük kapısı kendilerine kapalı olduğundan sadece iyilik yapar, itaat ederler. Hayvanlar ise yalnızca arzu ve ihtiraslar varlığı olduklarından onlarda da iyilik ve kötülük şuuru yoktur. İnsana gelince, o, bir yandan akıl, irade, vicdan, ruh ve kalb dediğimiz üstün kabiliyetleri, diğer yandan da şehvet, öfke, arzu ve ihtiraslardan oluşan duygusal kabiliyetleri birlikte taşıyan tezadlar varlığıdır. İşte insandaki ahlâkî hayat bu üstün kabiliyetlerle aşağı kabiliyetlerin çatışmasından doğmaktadır. İnsan topluluklarını *sürü* olmaktan kurtarıp *cemiyet* yapan da, hayvani duyguların akıl, irade, vicdan gibi üstün kabiliyetlerin kontrolü altında tutulması ile gerçekleşir.

Vahye dayanan dinler ve onların insanlığa sunduğu tebliğler hakkında da az çok mâlumat sahibi olanlar bilirler ki, bütün bu dinlerin mesajlarının vaz geçilmez hedefi, insanlığı *sürü* hayatından mükemmel bir cemiyet hayatına geçirmektir. Bütün peygamberlerin birer *ahlâk kahramanı* olduğunu savunan düşünürlere hak vermek gerekir. Nitekim Dinler Tarihi şimdiye kadar zalim, gaddar, bozguncu ve merhametsiz bir peygamberden kesinlikle bahsetmemiştir. Şunu da belirtelim ki, bildiğimiz kadarıyla peygamberler daha çok içtimai düzeni bozulmuş, ahlâkî hayatı tefessüh etmiş toplumlarda zuhur etmiştir. Ayrıca, şüphe götürmez bir hakikat de şu ki, insanlık tarihi boyunca dini hayatın gevşemesi ile ictimai

hayatın bozulması ve ahlâkî disiplinin zayıflaması arasında sıkı bir münasebet vardır.

Bütün ilahi dinlerin -farklı ölçülerde de olsa-ortak tavırla karşı çıktıkları iki temel beşeri tutku vardır: *Bencillik* ve *maddecilik*. Çünkü, bencilliğin kaçınılmaz sonucu zulüm ve bozgunculuktur. Öte yandan gerek düşünceyle, gerekse davranışlarıyla maddenin üstünde bir değer, bir gerçek tanımayanlar, kaçınılmaz olarak, ictimai nizamın temel taşı olan ahlâkî değerleri, ya açıktan açığa veya dolaylı olarak inkâr ederler. Çünkü ahlâkî değerler *kutsal* kabul edildiği sürece saygı görürler. Maddî menfaatlara ulaşma ihtirası bu değerlere saygıyı ortadan kaldırır ya da en azından, bu ihtiraslarla yüklü insanlar yüksek değerleri, menfaatları ile çatışmadığı ve işlerine yaradığı sürece kabul ederler. Bu insanlar akıllı ve zeki olabilirler. Fakat -bir Batı'lı yazarın dediği gibi- «salt akla yer verildiği, bilhassa faydacılığa çok mütemayil olduğu devirlerde saygı duygusu kalmaz.» (4) Oysa saygı, ahlâkî ve ictimai dirlik ve düzenliğin sağlanmasının temel şartıdır.

Dinler Tarihi araştırmaları açık seçik göstermiştir ki, insanlarda saygı hissini din ve Allah şuuru uyandırmıştır. Bu şuurun kitlelere yayılması, saygının ma'şeri bir duygu halini almasını ve böylece bencil arzulardan, kişisel çıkarlardan fedakarlık uğruna ahlâkî ve ictimai düzenin gerçekleşmesini sağlamıştır.

Ancak, özellikle XIX. Asır Batı toplumlarında din ve Allah şuuruna karşı şiddetli bir şekilde tahrip faaliyetlerine girişildi. Bu faaliyet o zamana kadar kutsal ve saygı değer olarak kabul edilen bütün yüksek kıymetlere karşı açılmış bir savaş noktasına kadar götürüldü. Bu yüzden

de, kutsallık damgası taşıyan, saygı duyulan ve insanlık tarihi boyunca vicdanlardan süzüle süzüle o vakte kadar gelen kıymetler bırakılarak, maddi menfaat ve bedeni haz sağlayan değerler baş köşeye oturtuldu.

Faydacı nazariyeler, günümüz Batı toplumlarının sosyal, ekonomik ve ahlâkî yapısının temelini oluşturur. Bugün pek çok kusurları olduğu herkesçe kabul edilen iki dünya görüşü, yani kapitalizm ve komünizm, büyük ölçüde bu nazariyelerin farklı yorum ve uygulamalarından başka bir şey değildir; temelinde faydacı oldukları için de maddecidirler.

Şurası muhakkak ki, «kutsal»a saygısını yitirmiş olan insan tabiatı -J.J. Rousseau'nun göklere çıkardığı bu tabiat-, doymak bilmeyen ihtiraslarla yüklüdür. Sırf bu yönüyle insan, artık gerçek anlamıyla «insan» değildir.

İslâm düşünürlerinin deyimi ile «hayvani nefis» bütün ihtirasları ve iştihaları ile insanın içinde uyumakta idi. İşte, din hayatındaki zayıflama ile birlikte teknik imkanların baş döndürücü bir sür'atle gelişmesi, bu uyuyan nefsi uyandırmakla kalmayıp iştihasını daha da arttırmıştır. Böylece, insanın *ruh-beden* dengesinin, beden ve onun arzu ve ihtirasları lehine bozulması, gerek fertlerin kendi varlık yapılarında, gerekse ictimâî yapılarda ciddi buhranlara ve çalkantılara yol açmıştır. Bir çok çağdaş düşünürleri, ahlâkçıları, eğitimcileri, din adamlarını ve yöneticileri, hatta zaman zaman kitleleri kara kara düşündüren terör hareketleri, isyanlar, ihtilâller, uyuşturucu madde salgını, uluslararası kaçakçılar ve cinayet sebekeleri, milletlerin kaderini etkileyecek boyutlara kadar varan rüşvet skandalları, haksız kazanç yolları,

aşırı seks düşkünlüğü ve cinsiyet sapıklığı, beyaz kadın ticareti, israf-açlık tezadı, silahlanma yarışı.. hep «kutsal»cı saygı tanımayan maddeci ve bencil bir dünya görüşünün zaruri sonuçlarıdır.

Kötülüklerin temelini insan nefsinin bencil istek ve ihtiraslarında gören Kur'an-ı Kerim, inkarcılar için «kötü arzularını tanrılaştıranlar» tabirini kullanmış,(5) Allah inancını ahlâk ve faziletin, hak ve adaletin, sulh ve sükûnun teminatı kabul etmiş ve bu sebeple Allah'a iman etmeyi, bütün insanlara ilk ve temel insanlık vazifesi olarak yüklemiştir.

c) İslam'da Allah İnancı

«De ki: O Allah tektir. O, bütün varlıkların kendisine sığındığı Allah'tır. Ne doğurmuş, ne de doğurulmuştur. Hiçbir varlık O'nun dengi değildir.» (6)

«Gökler ve yerde ne varsa Allah'ı tesbih eder. O, izzet ve hikmet sahibidir. Göklerin ve yerin hakimiyeti O'na aittir. O, yaşatır ve öldürür. O'nun her şeye gücü yeter. İlk ve son, zahir ve batın O'dur. O, her şeyi hakıyla bilir.» (7)

«Allah'ın zatından başka her şey yok olucudur.»(8)

«Allah her şeyin yaratıcısıdır.» (9)

«Doğu da Batı da Allah'ındır.» (10)

«Bilin ki Allah her şeyi kuşatmıştır.»(11)

«Kullarım sana beni sorduklarında (söyle onlara) ben gerçekten yakınımdır. Bana dua ettiğinde dua edenin niyazına karşılık veririm. Şu halde insanlar, doğruluğa ulaşmayı umuyorlarsa benden dilekte bulunsunlar ve bana inansınlar.» (12)

«O, her an yaratma halindedir.» (13)

«O'nun aynen benzeri olan hiçbir şey yoktur.» (14)